

КАЛЮЖНИЙ О. М.аспірант докторантури та аспірантури
(Одеський державний університет
внутрішніх справ)

УДК 343.9: 343.575

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2024.4.80>**ДЕЯКІ НАПРЯМИ ОПТИМІЗАЦІЇ СИСТЕМИ ЗАПОБІГАННЯ
НЕЗАКОННОМУ ПОСІВУ АБО ВИРОЩУВАННЯ МАКУ ЧИ КОНОПЕЛЬ
В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ**

У статті представлено деякі напрями оптимізації системи запобігання незаконному посіву або вирощуванню маку чи конопель в Україні в умовах воєнного стану. Визначено, що умови воєнного стану, що виникли в Україні у результаті військової агресії з боку Російської Федерації, стали серйозним випробуванням для країни не лише з точки зору безпеки та територіальної цілісності, а й у сфері контролю за незаконним посівом або вирощуванням наркотиковмісних рослин. Зазначається, що воєнний стан не лише змушує владу концентрувати увагу на військових аспектах та забезпеченні життєво важливих потреб населення, але й створює сприятливі умови для зростання кримінальних явищ, включаючи незаконний обіг наркотиків рослинного походження. Встановлено, що запобігання незаконному посіву та вирощуванню наркотиковмісних рослин, особливо в умовах воєнного стану, є важливим завданням, що вимагає комплексного підходу. Визначено, що для ефективного вирішення цієї проблеми необхідно впроваджувати низку заходів, зокрема: посилення законодавчої бази, використання сучасних інформаційно-аналітичних технологій, підвищення ефективності роботи правоохоронних органів, блокування онлайн-каналів розповсюдження наркотиків, підтримку молодіжних програм, розвиток альтернативних економічних можливостей та багато іншого. Зроблено висновок, що успішна реалізація цих заходів потребує тісної співпраці між державними органами, науковими установами, міжнародними партнерами та громадянськістю. Наголошується, що такий підхід сприятиме забезпеченню громадської безпеки, зменшенню рівня незаконного посіву або вирощування маку та конопель, а також створенню сприятливих умов для соціально-економічного розвитку України.

Ключові слова: незаконний посів; незаконне вирощування; мак; коноплі; наркотиковмісні рослини; наркотичні засоби; незаконне культивування; запобігання; протидія; стаття 310 Кримінального Кодексу України; воєнний стан.

Kaliuzhnyi O. M. Some directions for optimizing the system for preventing the illegal sowing or cultivation of poppy or hemp in Ukraine under martial law

The article presents some directions for optimizing the system of preventing illegal sowing or cultivation of poppy or hemp in Ukraine under martial law. It was determined that the conditions of martial law, which arose in Ukraine as a result of military aggression by the Russian Federation, became a serious test for the country not only from the point of view of security and territorial integrity, but also in the field of control over illegal sowing or cultivation of narcotic plants. It is noted that the state of war not only forces the authorities to focus on military aspects and ensuring the vital needs of the population, but also creates favorable conditions for the growth of criminal phenomena, including the illegal circulation of herbal drugs. It has been established that the prevention of illegal planting and cultivation



of narcotic plants, especially in the conditions of martial law, is an important task that requires a comprehensive approach. It was determined that in order to effectively solve this problem, it is necessary to implement a number of measures, in particular: strengthening the legislative framework, using modern information and analytical technologies, increasing the efficiency of law enforcement agencies, blocking online channels of drug distribution, supporting youth programs, developing alternative economic opportunities and much more. It was concluded that the successful implementation of these measures requires close cooperation between state bodies, scientific institutions, international partners and the public. It is emphasized that such an approach will contribute to ensuring public safety, reducing the level of illegal sowing or cultivation of poppy and hemp, as well as creating favorable conditions for the socio-economic development of Ukraine.

Key words: *illegal sowing; illegal cultivation; poppy; hemp; narcotic plants; narcotics; illegal cultivation; prevention; opposition; Article 310 of the Criminal Code of Ukraine; martial law.*

Вступ. Умови воєнного стану, що виникли в Україні у результаті військової агресії з боку Російської Федерації, стали серйозним випробуванням для країни не лише з точки зору безпеки та територіальної цілісності, а й у сфері контролю за незаконним посівом або вирощуванням наркотиковмісних рослин. Воєнний стан не лише змушує владу концентрувати увагу на військових аспектах та забезпеченні життєво важливих потреб населення, але й створює сприятливі умови для зростання кримінальних явищ, включаючи незаконний обіг наркотиків рослинного походження. Недостатня увага до проблеми незаконного посіву і вирощування наркотиковмісних рослин може призвести до зниження ефективності контролю та протидії цьому явищу, оскільки ресурси та увага витрачаються на інші важливі завдання. З метою вдосконалення системи запобігання незаконному посіву або вирощуванню наркотиковмісних рослин в умовах воєнного стану необхідно застосовувати системний підхід, який враховуватиме специфіку кризової ситуації. Це включає посилення координації між правоохоронними структурами, підвищення кваліфікації працівників, розробку та впровадження ефективних антикризових стратегій із залученням громадських організацій та міжнародних партнерів і багато іншого. Тільки за таких умов можна забезпечити належний рівень захисту національної безпеки в контексті незаконного обігу наркотиків.

Цим питанням займалися багато українських та зарубіжних науковців, зокрема: А.А.М. Бабенко, О.М. Бандурка, В.С. Батиргареева, А.Б. Блага, А.А. Габіані, В.В. Голина, Б.М. Головкін, В.К. Грищук, І.М. Даньшин, С.Ф. Денисов, Т.А. Денисова, О.М. Джу́жа, О.В. Мазуренко, Е.В. Расюк, С.П. Рашевський, В.М. Смітєнко, Є.В. Фесенко, В.І. Ша́кун, І.М. Чекмарьова та багато інших. Однак, проблема запобігання незаконному посіву та вирощуванню наркотиковмісних рослин в Україні, з урахуванням умов воєнного стану, на жаль, залишається невирішеною.

Мета статті полягає у оптимізації системи заходів запобігання незаконному посіву або вирощуванню наркотиковмісних рослин в Україні в умовах воєнного стану.

Основний текст. Оптимізація системи запобігання незаконному посіву або вирощуванню маку та конопель є ключовим завданням для підтримки правопорядку та захисту суспільного здоров'я. У сучасних умовах, коли масштаби наркотичної злочинності продовжують зростати, необхідно впроваджувати інноваційні рішення для протидії цьому явищу. Вдосконалення системи запобігання має стати пріоритетом для державної політики, спрямованої на боротьбу з наркотичною злочинністю та захист суспільства від небезпек, пов'язаних з незаконним посівом або вирощуванням наркотиковмісних рослин.

Централізація антинаркотичної політики та її визначення як основного напрямку національної стратегії є критично важливою для забезпечення ефективної боротьби з наркотичною злочинністю, включаючи незаконний посів і вирощування маку та конопель. Реалізація



цієї політики потребує системного та суворого підходу до проблеми наркотиків та адекватної реакції на її наслідки. Наркозалежність та злочинна діяльність у сфері незаконного обігу наркотиків повинні розглядатися як серйозні суспільні проблеми, які потребують рішучих і комплексних заходів. Основними пріоритетами мають стати посилення кримінального переслідування організаторів та дилерів наркотичних засобів, розробка і впровадження програм профілактики та реабілітації наркозалежних осіб, а також реалізація інформаційних кампаній, що висвітлюють небезпеку наркотиків і їх незаконного обігу. Важливим аспектом є забезпечення доступу наркозалежних до медичних і соціальних послуг, що сприятиме їхній реінтеграції в суспільство і відновленню здорового способу життя. Загальнонаціональна стратегія повинна служити основою для вирішення цих проблем та забезпечення безпеки і благополуччя суспільства в цілому [1, с. 92; 2].

Створення спеціальних державних, регіональних та місцевих програм у сфері протидії незаконному посіву та вирощуванню наркотиковмісних рослин в Україні є важливим кроком для вирішення цієї складної проблеми [3, с. 191-193]. З огляду на суспільно-політичну обстановку і рівень кримінальної активності, ми вважаємо, що головною метою таких програм повинно бути створення ефективних механізмів запобігання незаконному посіву та вирощуванню наркотиковмісних рослин, зниження ризику наркотичної залежності, покращення громадської безпеки та соціального благополуччя. Основні заходи таких програм мають включати наступне: організацію освітніх кампаній та інформаційних заходів, встановлення систем моніторингу та контролю в областях з потенційним ризиком, підтримку альтернативних галузей економіки для мешканців таких регіонів, співпрацю з місцевими владними структурами та громадськими організаціями, а також надання соціальної і економічної підтримки для осіб, які потрапили у наркотичну залежність. Очікувані результати таких програм включають: зменшення випадків незаконного посіву та вирощування наркотиковмісних рослин, зниження рівня наркотичної залежності серед населення, підвищення рівня громадської безпеки і соціального благополуччя, а також розвиток альтернативних галузей економіки у ризикових регіонах. Ці програми мають бути спроектовані з урахуванням довгострокових цілей і рекомендується встановлювати їх термін дії не менше 5-10 років для досягнення значних позитивних змін.

Посилення законодавчої бази щодо запобігання незаконному посіву та вирощуванню наркотиковмісних рослин є невід'ємним елементом стратегії, що передбачає розробку та впровадження ефективних правових норм. Ці норми регулюють контроль за вирощуванням маку та конопель, встановлюють суворі покарання за їх незаконне культивування і сприяють активній діяльності правоохоронних органів. Основні аспекти посилення законодавчої бази включають: 1) чіткі регуляції і нормативи, що охоплюють обмеження на площі посівів, реєстрацію сільськогосподарських угідь і введення дозвільної системи. Розробка процедур для моніторингу та контролю включає регулярні інспекції й аудит діяльності фермерів; 2) запровадження суворих покарань за порушення, включаючи значні штрафи, конфіскацію майна та довгострокове ув'язнення. Це передбачає чітке визначення критеріїв для розмежування адміністративної та кримінальної відповідальності; 3) розширення повноважень правоохоронних органів, зокрема проведення оперативно-розшукових заходів та створення спеціалізованих підрозділів для боротьби з незаконним культивуванням наркотиковмісних рослин; 4) захист інформаторів та свідків, що надають інформацію про незаконні посіви або вирощування, через впровадження програм захисту і зміни місця проживання [4, с. 33; 5, с. 113-118].

Успішність законодавчих підходів до контролю за вирощуванням наркотиковмісних рослин у різних країнах свідчить про ефективність комплексних стратегій у боротьбі з цим явищем. Наприклад, в США діє суворая система, яка включає ліцензування та регулярні інспекції для контролю за вирощуванням конопель; незаконні посіви підлягають негайному знищенню, а винні особи несуть кримінальну відповідальність [6]. У країнах ЄС встановлені детальні регуляції для вирощування промислових конопель з високими штрафами і кримінальними санкціями за незаконні дії [7]. В Австралії наявна комплексна законодавча база для контролю за вирощуванням маку для фармацевтичних цілей через систематичні



перевірки та оперативні заходи правоохоронних органів [8]. Отже, удосконалення законодавчої бази у сфері незаконного вирощування наркотиковмісних рослин може значно знизити рівень цього правопорушення, що сприятиме загальній безпеці та стабільності в країні.

Умови воєнного стану вимагають активного залучення волонтерських рухів для запобігання незаконному культивуванню наркотиковмісних рослин в Україні. У сучасних умовах, коли ці рослини є джерелом незаконних наркотичних речовин, мобілізація громадськості є вкрай необхідною. Волонтерські організації можуть брати участь у протидії незаконному культивуванню наркотиковмісних рослин у таких напрямках: 1) моніторинг Інтернету для виявлення сайтів, що рекламують гідропонні технології й обладнання та продають насіння маку і конопель. Це дозволяє попередити злочинну діяльність ще до закупівлі матеріалів для культивування; 2) виявлення місць культивування наркотиковмісних рослин на відкритих територіях, таких як поля, ліси, пустирі та забруднені дачні ділянки. З урахуванням того, що деякі види конопель можуть бути законно вирощені, важливо вчасно виявляти та відрізняти їх від наркотиковмісних сортів; 3) участь у просвітницьких заходах, спрямованих на підвищення обізнаності громадян щодо ознак та наслідків незаконного культивування наркотиковмісних рослин. Це може включати навчання, зокрема як розпізнавати рослини та виявляти ознаки їхнього вирощування [9; 10; 11].

Таким чином, волонтерські організації відіграють важливу роль у протидії незаконному культивуванню наркотиковмісних рослин, сприяючи зусиллям правоохоронних органів та підвищуючи обізнаність суспільства. Такі консолідовані дії сприятимуть забезпеченню безпечного та здорового майбутнього для всіх.

Ефективне запобігання незаконному посіву та вирощуванню наркотиковмісних рослин в Україні, особливо в умовах воєнного стану, вимагає інтеграції сучасних технологічних рішень, що охоплюють різноманітні методи моніторингу, контролю та аналізу. Для досягнення цієї мети необхідно впроваджувати передові інструменти та підходи. По-перше, використання супутникових знімків дозволяє своєчасно виявляти поля, де можуть незаконно вирощуватися мак або коноплі. Супутникові технології забезпечують високу роздільну здатність зображень, що сприяє детальному аналізу та виявленню підозрілих земельних ділянок. По-друге, дрони з камерами високої роздільної здатності є ефективним інструментом для патрулювання важкодоступних територій. Це дає змогу оперативно виявляти та реагувати на випадки незаконного посіву або вирощування наркотиковмісних рослин. По-третє, географічні інформаційні системи (далі – ГІС) відіграють ключову роль у зборі, аналізі та візуалізації даних про земельні ділянки. ГІС інтегрує інформацію з різних джерел, що дозволяє створювати карти ризиків і моніторити зміни у землекористуванні, виявляючи потенційні загрози. По-четверте, встановлення сенсорів для моніторингу параметрів ґрунту та спектральних характеристик рослинності, що допомагає розрізняти законні рослинні культури від наркотиковмісних рослин. Ці сенсори забезпечують точні дані про фізико-хімічні властивості ґрунту та рослин, що є важливим для виявлення підозрілих посівів. По-п'яте, штучний інтелект і відеоспостереження використовуються для аналізу супутникових знімків і виявлення аномалій у землекористуванні, які можуть свідчити про незаконне культивування. Алгоритми штучного інтелекту здатні автоматично обробляти великі обсяги даних і виявляти потенційні загрози. По-шосте, розробка мобільних додатків для анонімного повідомлення про підозрілі дії або вирощування наркотиковмісних рослин у місцевості є важливим елементом у забезпеченні громадського контролю та оперативного реагування.

Отже, впровадження цих інноваційних технологій у поєднанні з іншими стратегіями контролю є ключовим для ефективного запобігання незаконному посіву та вирощуванню наркотиковмісних рослин. Це сприяє забезпеченню безпеки і здоров'я суспільства, що є надзвичайно актуальним у сучасних умовах.

Надзвичайно важливим для запобігання незаконному посіву та вирощуванню наркотиковмісних рослин є вдосконалення механізму міжвідомчої співпраці. Один із ключових напрямків удосконалення полягає у створенні спільних оперативних груп, що об'єднують представників різних відомств, таких як поліція, прикордонна служба, військові підрозділи,



митниця та інших. Це сприятиме згуртованості дій і забезпечить ефективність боротьби з незаконними наркотичними культурами. Важливо чітко визначити ролі та відповідальність кожного учасника групи, щоб забезпечити координацію під час проведення операцій. Регулярні спільні наради та брифінги дозволять обговорювати стратегії, розподіляти обов'язки та аналізувати результати роботи. Необхідним кроком є створення координаційного центру для оперативного обміну інформацією та координації дій на різних рівнях (місцевому, регіональному, національному). Отже, спільне планування та реалізація спеціальних операцій з виявлення і ліквідації незаконних культур дозволить забезпечити більш дієву протидію цій проблемі [12; 13].

Ключову роль у запобіганні і протидії незаконному посіву та вирощуванню наркотиковмісних рослин відіграє міжнародний досвід передових країн світу. Світові держави розробляють комплексні стратегії, які охоплюють всі аспекти наркотичної проблеми – від вирощування і виробництва до розповсюдження і споживання. Такі заходи сприяють ефективній протидії наркотичній злочинності та мають позитивний вплив на суспільство. Наприклад, Португалія впровадила політику декриміналізації наркотиків, переключивши увагу з кримінального підходу до системи охорони здоров'я, що акцентується на лікуванні та реабілітації. Швеція заслуговує на увагу за своєю суворістю наркополітики, яка поєднується з широкою системою соціальної підтримки та реабілітації для зменшення попиту на наркотики. Колумбія зосереджується на створенні альтернативних економічних можливостей для фермерів, що колишньо вирощували коку, за допомогою розвитку сільського господарства та екотуризму. Нідерланди славляться своєю доляльною політикою стосовно легких наркотиків, таких як марихуана, яка легалізована в спеціалізованих магазинах. Правоохоронні органи активно протидіють незаконному обігу тяжких наркотиків та надають допомогу наркозалежним, що сприяє профілактиці наркозалежності та зменшує навантаження на судову систему [14, с. 349]. У Польщі, з іншого боку, існує серйозна проблема з виробництвом і транзитом психотропних речовин, і національні програми фінансуються з державного бюджету для зменшення попиту через профілактичні заходи [15, с. 411-412].

Важливою складовою для протидії незаконному посіву та вирощуванню наркотиковмісних рослин в Україні є активне удосконалення інформаційно-просвітницьких заходів. Ця ініціатива спрямована на зменшення інцидентів незаконного вирощування наркотичних рослин та підвищення свідомості громадськості про наслідки вживання наркотиків. Заходи включають: організацію лекцій, семінарів та інтерактивних зустрічей для молоді з акцентом на наукові дані про фізичні і соціальні наслідки наркотиків; розроблення інформаційних кампаній у мас-медіа та соціальних мережах, спрямованих на підвищення освіченості про ризики наркотичної залежності; співпрацю з місцевими громадами та правоохоронними органами для розробки та впровадження програм на місцевому рівні; застосування психологічних та педагогічних методик для формування у молоді усвідомленості ризиків та навичок відмови від наркотиків; створення системи підтримки та реабілітації для осіб з проблемами наркотичної залежності, з фокусом на наукові методи лікування та соціальну адаптацію. Отже, ці заходи спрямовані на підвищення обізнаності суспільства, зменшення попиту на наркотики та створення здорового і безпечного середовища для життя, і вимагають комплексного підходу залучення громадських, наукових і правоохоронних структур [16, с. 162; 17].

Створення і функціонування безкоштовних реабілітаційних центрів для наркозалежних є суттєвою частиною стратегії протидії наркотичній злочинності, зокрема в контексті незаконного посіву або вирощування маку та конопель. Створення центрів, які надають медичну, психологічну та соціальну підтримку, допомагає наркозалежним відмовитися від наркотиків і повернутися до нормального життя, що знижує попит на наркотики і відповідно зменшує їх пропозицію. Діяльність реабілітаційних центрів охоплює медичне лікування, включаючи детоксикацію та медикаментозну терапію, що допомагає впоратися з фізичною залежністю та полегшити симптоми. Психологічна допомога, яка включає індивідуальні та групові сеанси, допомагає наркозалежним розібратися з істинними причинами їхньої залежності, розвинути навички подолання стресу та побудувати здорові відносини. Соціальні



програми сприяють відновленню зв'язків із родиною, працевлаштуванню та соціальній інтеграції, що дозволяє наркозалежним повернутися до нормального життя. У багатьох країнах, таких як Швеція, успішно застосовуються комплексні програми, що включають медичну та психологічну допомогу, а також соціальну підтримку, забезпечуючи високий рівень успішної довгострокової реабілітації [18]. Метадонова терапія для лікування опіоїдної залежності та програми, засновані на методології «12 кроків», також широко використовуються для підтримки тривалої тверезості через групову підтримку та самопомогу [19; 20]. Успішна реабілітація зменшує рівень злочинності, пов'язаної з наркотиками, та сприяє формуванню негативного ставлення до наркотиків у суспільстві. Колишні наркозалежні, які успішно пройшли реабілітацію, можуть стати прикладом для інших.

Таким чином, створення та розвиток безоплатних реабілітаційних центрів є ключовим елементом стратегії зниження попиту на наркотики, що сприяє соціальній інтеграції наркозалежних, зменшує рівень злочинності та покращує загальне здоров'я населення.

Важливим заходом запобігання незаконному посіву та вирощуванню наркотиковмісних рослин в Україні є виявлення і блокування Telegram-каналів та сторінок у соціальних мережах, що використовуються для продажу наркотичних засобів. Цей підхід передбачає кілька ключових етапів та методів, що сприяють ефективному зниженню незаконного обігу наркотиків через цифрові платформи. По-перше, необхідно використовувати спеціалізовані програми та алгоритми для автоматичного моніторингу соціальних мереж і месенджерів з метою виявлення контенту, пов'язаного з продажем наркотиків рослинного походження. По-друге, важливо залучати громадян та організації до повідомлення про підозрілі сторінки і канали, які можуть бути причетні до незаконної наркотичної діяльності. По-третє, потрібно встановити співпрацю з адміністраціями соціальних мереж та месенджерів для оперативного реагування на виявлені порушення та блокування відповідних акаунтів і каналів. По-четверте, слід розробити спільні протоколи дій для швидкого видалення незаконного контенту та обміну інформацією про кримінальні правопорушення у сфері наркообігу [21]. Крім того, необхідно внести зміни до законодавства, які зобов'язують провайдерів соціальних мереж та месенджерів швидко реагувати на запити правоохоронних органів щодо блокування незаконного контенту. Нарешті, варто запровадити штрафи та інші санкції для платформ, які не виконують вимоги щодо блокування контенту, пов'язаного з продажем наркотиків різного виду.

Ефективне впровадження цих заходів вимагає тісної співпраці між правоохоронцями, адміністраціями цифрових платформ, громадськими організаціями та громадянами. Цей вид заходів дозволить значно знизити рівень незаконного обігу наркотиків через Інтернет та сприятиме загальному покращенню ситуації з наркотиками в країні.

Висновки. Запобігання незаконному посіву та вирощуванню наркотиковмісних рослин, особливо в умовах воєнного стану, є важливим завданням, що вимагає комплексного підходу. Для ефективного вирішення цієї проблеми необхідно впроваджувати низку заходів: посилення законодавчої бази, використання сучасних інформаційно-аналітичних технологій, підвищення ефективності роботи правоохоронних органів, блокування онлайн-каналів розповсюдження наркотиків, підтримку молодіжних програм, розвиток альтернативних економічних можливостей та багато іншого. Успішна реалізація цих заходів потребує тісної співпраці між державними органами, науковими установами, міжнародними партнерами та громадськістю. Такий підхід сприятиме забезпеченню громадської безпеки, зменшенню рівня незаконного посіву або вирощування маку та конопель, а також створенню сприятливих умов для соціально-економічного розвитку України.

Список використаних джерел:

1. Антинаркотична профілактика: навчальний посібник. Київ, 2013. С. 92.
2. Питання реалізації антинаркотичної політики в Україні. URL: <https://elar.naiu.kiev.ua/server/api/core/bitstreams/d97154fc-515a-42ce-b46c-082913412969/content> (дата звернення: 10.07.2024).



3. Стукаліна О.В. Кримінологічна характеристика та запобігання терористичним актам у великих містах України: дис. ... доктора філософії за спец. 081 – «Право». ОДУВС, Одеса. 2023. 286 с.
4. Методичні рекомендації щодо удосконалення організаційних і правових основ для посилення боротьби з наркозлочинністю: наук.-метод. Рекомен. / С.О. Шатрава, О.В. Джафорова, О.М. Галкіна, Л.С. Кацалап, Д.Є. Денишук, О.В. Погорілець, М.С. Сиромятнікова. Харків: ХНУВС, 2020. 42 с.
5. Буковський Ю.Д. Напрями покращення нормативно-правового регулювання взаємодії підрозділів боротьби з наркозлочинністю Національної поліції України з інститутами громадянського суспільства. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції* № 6. 2022. С. 113-118.
6. Illicit Drug Use in the United States. URL: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK234579/> (дата звернення: 12.07.2024).
7. EU drug policy. URL: https://home-affairs.ec.europa.eu/policies/internal-security/organised-crime-and-human-trafficking/drug-policy_en (дата звернення: 13.07.2024).
8. Drug laws in Australia. URL: <https://www.health.gov.au/topics/drugs/about-drugs/drug-laws-in-australia> (дата звернення: 15.07.2024).
9. Why Volunteering is Good For Your Health in Drug Addiction Treatment. URL: <https://royallifecenters.com/why-volunteering-is-good-for-your-health-in-drug-addiction-treatment/> (дата звернення: 16.07.2024).
10. Use of Volunteers in Drug Abuse Services – A Review of the Literature. URL: <https://www.ojp.gov/ncjrs/virtual-library/abstracts/use-volunteers-drug-abuse-services-review-literature> (дата звернення: 16.07.2024).
11. Volunteer with us. URL: <https://www.recoveryfocus.org.uk/get-involved/volunteer-with-us/> (дата звернення: 17.07.2024).
12. МВС України зацікавлене у поглибленні співпраці з китайськими колегами. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/mvs-ukrayini-zacikavlene-u-pogliblenni-spivpraci-z-kitajskimi-kolegami> (дата звернення: 18.07.2024).
13. У Києві відбулися три міжнародні тренінги з обміну досвідом з питань протидії незаконному обігу наркотиків. URL: <https://www.npu.gov.ua/news/u-kievi-vidbulisya-tri-mizhnarodni-treningi-z-obminu-dosvidom-z-pitan-protidii-nezakonnomu-obigu-narkotikiv> (дата звернення: 18.07.2024).
14. Орловська Н.А., Степанова Ю.П. Актуальні питання запобігання наркообігу: європейський досвід. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 6. С. 348–351.
15. Комплексний підхід до захисту суспільства від незаконного наркообігу: монографія / Т.В. Корнякова, О.Л. Соколенко, В.С. Гошовський та ін.; за заг. ред. Т.В. Корнякової. Дніпро: Ліра, 2019. 532 с.
16. Давидова М. М. Запобігання схилянню до вживання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів в Україні: дис. ... доктора філософії за спеціальністю 081 – Право. Національна академія внутрішніх справ, Київ, 2020. 297 с.
17. Антинаркотична профілактика: навч. посіб. / В. В. Черней, О. М. Стрільців, Е. В. Расюк та ін.; за ред. В. В. Чернея. Київ: НАВС, 2013. 180 с.
18. Drug Rehab for Sweden. URL: <https://www.narconon.org/drug-rehab/sweden/> (дата звернення: 19.07.2024).
19. Реабілітаційний центр для наркозалежних в Україні. URL: <https://maaua.com/lechenie-narkomanii-v-ukraine> (дата звернення: 19.07.2024).
20. Реабілітаційний центр для наркоманів. URL: <https://nc-newlife.com/ua/statti/reabilitacijnij-czentr-dlya-narkomaniv> (дата звернення: 20.07.2024).
21. Захисти рідних та близьких від наркотиків // Телепрограма «LIVE STUDIO» / 7 канал (Одеса). 13.11.2018. URL: <https://youtu.be/Q4P7UcU5X1Y> (дата звернення: 21.07.2024).
22. Бабенко А. М., Конопельський В. Я., Чекмарьова І. М. Кримінологічна характеристика та запобігання злочинності у прикордонних регіонах Причорномор'я материкової України: монографія. Харків: Право, 2019. 264 с.



23. Бабенко А. М. Запобігання злочинності в регіонах України: концептуально-методологічний та праксеологічний вимір: монографія. Одеса: ОДУВС, 2014. 416 с.

24. Бабенко А. М. Сучасний стан та тенденції наркозлочинності, вбивств та самогубств у містах і сільських районах України: кримінологічний вимір та запобігання/ *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*: науковий журнал. 2018. Спеціальний випуск №1 (91) «Протидія наркозлочинності в Україні та у світі: проблеми та шляхи їх вирішення». Д.: Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, 2018. С. 16–26.

25. Бабенко А.М. Тактико-психологічні, кримінально-процесуальні, адміністративно-правові та оперативно-розшукові заходи профілактики і запобігання кримінальним правопорушенням. *Південноукраїнський правничий часопис* № 1. 2021 С. 14-22.

26. Корнієнко М. В. Організаційно-тактичні засади проведення контрольної поставки наркотичних засобів і психотропних речовин. *Науковий вісник УжНУ. Серія «Право»*. 2021. № 67. С.278-283.

27. Корнієнко М. В., Головін Д. В. Контроль за вчиненням злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів: організаційно-правові аспекти : монографія. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2022. 188 с.

28. Бабенко А.М., Палій М.В., Чекмарьова І.М. Взаємодія поліції, прокуратури та державної прикордонної служби України у протидії організованим кримінальним правопорушенням, пов'язаним із контрабандою, незаконним обігом зброї та наркотиків, тероризмом і протиправним перетином державного кордону України. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. №1. 2023. С.436-440.

29. Бабенко А.М. Адміністративно-правові та кримінологічні заходи у роботі поліції із запобігання незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів. *Вчені записки Таврійського національного університету імені Вернадського. Серія: юридичні науки*. Том 34 (73) №3 2023. С.200-204.

